

■ Vahid MƏHƏRRƏMOV

Gün qızandan, havanın hərələri artandan sonra biçənəkdə çox qala bilmədim. Çünki əl tərpedib iş görəni kimi tər dabanımdan süzülürdü. Güclə nəfəs alır, susuzluqdan dil-dodağım quruyurdu. Tərslikdən termosdakı çay da qurtarmışdı. Əlimi bir az iti tərpetdim ki, başladığım layı vurub evə qayıdım. Deryazın ağzı kütləşdiyindən otu yaxşı biçmirdi. Olan-qalan gücümü toplayıb birtəhər layı axıra çatdırdım.

Bir hovur dayanıb özümə gələndən sonra yoluma davam elədim. Bir-iki addım atmışdım ki, çəpərin dibində bir şanapipiyin çabaladığını, başqa birinsənə onun başının üstündə narahat-narahat uduğunu gördüm. Fikirleşdim ki, yəqin

- Niyə baxmır e? Ayaq ayaqdır də, nə fərqi var ki?

Həyat yoldaşım dodağının altında bir az da deyini b sakitləşdi. Çay içib susuzluğumu yatırdan sonra, Təranənin gileyilməyinə məhəl qoymayıb yaralı şanapipiyi bir parça təmiz əskiye büküb üz tutdum sınıqçının evinə.

Qızbəş xala məni görcək tələsik qabağıma yeriyib soruşdu:

- Nə olub sənə, ay Murad?

- Mənə heç nə olmayıb, ay Qızbəş xala. Kövşən yolunda yaralı bir şanapipik gördüm. Yazığım gəldi, quşu çəpərin dibində köməksiz qoymadım. İndi getirmişəm ki, qanadına, ayağına bir əlac eliyəsən. Bunu sağalda bilsən, sən sağaldacaqsan, bir əlac eləməsən, ölüb gedəcək. Bu, Allaha da xoş gedər, bəndəyə də. O de, anası da arxamca uçub gəlir.

Qızbəş xala barmağını dodaqlarına aparıb təəccüblə dedi:

- Ay Murad, vallah, mən hələ indiyə qədər quş ayağını, quş qanadını yerinə salmamışam.

- Ay Qızbəş xala, sənəin üçün nə fərqi var e? Ayaq ayaqdı də, qırılan yerləri üz-üzə qoy sarı, qurtarıb getsin. Sonra yavaş-yavaş bitişib sağalacaq də.

Bu sözləri deyəndən sonra əskini açıb şanapipiyi Qızbəş xalanın qabağına

İki həftədən sonra bala şanapipiyin yaraları tam sağaldı. Günlərin birində ona yem gətirən anasına qoşulub uçub getdi. Fikirleşdik ki, onlar bir daha həyatımıza gəlməzlər. Yavaş-yavaş şanapipiklər üçün darıxmağa başladıq. Çox keçmədi ki, quşları həyatımızda gördük. Bala quş gəlib çiyinə qondu. Başının tükünü pırpızlaşdırıb səs saldı, quyruğunu qaldırıb-endirdi. Sanki bu hərəkəti ilə mənimlə salamlayıb minnətdarlıq edirdi. Hələ uşaqlıqdan görmüşdüm ki, şanapipiklər insanlara yovuşmur, uzaqdan uçurlar. Balaca olanda nə qədər çalışsam da, heç vaxt şanapipik tuta bilməmişdim. Amma indi hər gün uçub həyatımıza gəlirdi. Şanapipiklər bizə yaman isinişmişdilər, elədiyimiz yaxşılığı unutmurdular.

Xeyli vaxt idi narahatlığımız artmışdı. Həyatımız, günlərimiz sakit məcrasından çıxmışdı. Narahatlığımız şanapipiklər sarıdan deyildi. Dərd-sərimiz daha böyük idi. Torpaqlarımıza göz dikmiş düşmənlər tez-tez kəndimizi atəşə tuturdu. Gecə-gündüz ayaq üstə qalmışdıq. Top-tüfəng səsləri aləmi başına götürmüşdü. Gurultu-nəriltdən gecələr çimirdə edə bilmirdik. Düşmənlər güllələri evlərin darvazasına, qapısına qədər gəlib çatırdı.

tikmək keçirdi. Əlimdə-ovcuma beş-üç manat pulum da var idi. Nə qədər ki, onu xərcləməmişdim, özümə, ailəmə bir gün ağlamaq istəyirdim.

Soyuq qış keçib getmişdi. Həyata, təbiətə can verən yaz yenidən gəlmişdi. Yer üzünü yavaş-yavaş baharın ilıq nəfəsi isidirdi. İndi kənd-kəşəyin güllü-çiçəkli vaxtlarıydı.

Vaxt itirmədən işə başladım. Torpaq sahəsini hasara alıb kənddəki həyatımızda hansı ağacdən var idisə, burada da onlardan əkdim. Bundan sonra tikinti haqqında fikirleşdim. Evi də kənddəki formada tikmək istəyirdim. Günlərin birində bünövrə tökdüm. İş-gücüm nə qədər çox olsa da, şanapipikləri yaddan çıxarmırdım. Fikirleşirdim ki, yəqin növbəti yazda soyuq ölkələrdən kəndimizə köçən şanapipiklər bizi görmək üçün uçub həyatımıza gələcəklər. Amma nə qədər axtarıb özlərini dağa-daşa vursalar da, bizi orada tapmayacaqlar. Evlərimizin yandırıldığını, dağıdılıb yerlə-yeksan olduğunu görəcəklər. Nə bilim, bəlkə elə onlar da, top-tüfəng səsinə hürküb yuvalarından perik düşüblər? Bəlkə də heç şanapipiklər bizim kimi güllə səslərindən qorxub doğma yerlərə dönmək çıxmayıb, elə oralarda dağlara, daşlara sığınub yaşayır, yolumuzu gözəylir? Başım da dolanan bu "bəlkələr" fikirlərimin sonunu min yerə aparıb çıxarırdı.

İl yarımından sonra yataqxanadan təzə tikdiyim evə köçdük. Hamımız sevinc içindəydik. Sanki doğma kəndimizə qayıtmışdıq. Günlər, həftələr, aylar ötüb keçirdi. Suyu bol olduğuna görə həyatımız yavaş-yavaş yaşıllığa bürünürdü. Artıq ağaclar boy atıb dibinə kölgə salır, bar getirirdi. Uşaqlar da ağaclar kimi yavaş-yavaş böyüyürdülər. Təranə də, mən də yaşa dolub, özümüz istəsək də, istəməsək də asta-asta qocalığa tərəf addımlayırdıq.

Tez-tez həyatımıza şanapipiklər uçub gəlir, ağacların dibində eşələnib özlərinə yem axtarırdılar. Hər dəfə bu quşları görəndə gözlerim onların arasındakı bir vaxtlar ölümdən xilas etdiyim şanapipiyi axtarırdı.

Bir gün başımı aşağı salıb həyətdə işləyirdim. Birdən hiss etdim ki, çiyinəmə nəşə toxundu, çevrilib baxdım. Gözlərimə inanmadım. Həmin şanapipik idi. Çiyinəmə qonub quyruğunu tərpedir, başının tüklerini pırpızlaşdırıb sanki mənimlə salamlayırdı. Şanapipiyi ovcumun içinə alıb siğalladım, sonra da tüklerindən, qanadlarından, ayaqlarından öpdüm. Bildim ki, bu ayaqlar evimizin daşlarına torpağına deyib. Onun ayağından öpəndə burnuma həyatımızın torpağının qoxusu gəldi. Çiyinəmə qonmuş quşun ayağına diqqətlə baxdım. Bu, ölümdən xilas elədiyim şanapipik idi. Arayıb-axtarıb neçə illərdən sonra məni tapmışdı. Onun qayıdışı inanılmaz idi. Yaxınlığında başqa bir şanapipik də var idi. Güman elədim ki, yəqin anasıdır. Nədənə o mənə yaxın gəlmirdi. Diqqətlə baxanda gördüm ki, yox, bu, o deyil. Yəqin ki, artıq mənim şanapipiyimin anası ölmüşdü. Bəlkə də onun anasına da düşmənlər gülləsi dəymişdi? Əgər quş dil açıb danışa bilsəydi, ondan çox şey soruşub öyrənərdim. Ondən evimizi, həyatımızı, bulaqlarımızı, dağlarımızı, bağ-bağatımızı, düşmənlərin yurdumuzu necə viran qoyduqlarını xəbər alardım. Şanapipik məni tapdığına görə sevinir, başını gah qaldırır, gah da endirir, sevinc dolu qərribə səslər çıxarırdı.

Tələsik evdəkiləri səslədim. Təsədüfən Xuraman da, həyat yoldaşı Sabir də bizdəydi. Onlar həyəcanlı səsimdən narahat olub tez həyətdə çıxdılar. Sevinə-sevinə şanapipiyi onlara göstərdim. Uşaqlar şanapipiyi əlimdə görəndə heyretdən donub yerlərində qaldılar. Doğrudan da, bu, möcüzə idi. Üstündən illər keçsə də, quş ona elədiyim yaxşılığı unutmamış, insanlardan etibarlı çıxmışdı. Neçə kilometrə yol keçərək axtarıb-arıyıb bizi tapmışdı. Hamı bir-bir onu öpüb sinəsinə sıxdı.

O gündən sonra şanapipik həmişəlik həyatımızda qaldı. Bizdən ayrılıb uzaqlara getmədi, elə bil yenidən bizi itirəcəyindən qorxurdu. Şanapipik gelişli ilə sanki bizi kəndimizə, evimizə qaytarmışdı. İndi hamımız bir yerdəydik. Nə qədər xoş günlər keçirsək də, dedə-baba ocaqlarının, doğma elli, yurd yerlərinin həsrəti içimizi yandırır. Gecələr də yuxumuzdan çıxmayan gözəl el-obamıza dönmək arzusu ürəyimizi isidirdi.

Şanapipik

hekayə

göyde uçan ana, yerdə çabalayan bala şanapipikdir. Yazıq ana şanapipik səsküy salıb uça bilməyən balasını yerdən qaldırmaq istəyirdi. Yoldan keçənlərin onu əzib öldürəcəyindən qorxurdu. Bala şanapipik adamlardan qorunmaq üçün çəpərin arasına girmək istəyirdi. Əgər uşaq-muşaq əlinə düşsə, yəqin sağ qalmayacaqdı. Şanapipiyi köməksiz qoyub gedə bilməzdim. Quşa yazığım gəldi, əyilib yerdən götürdüm. Bala şanapipik barmaqlarının arasında çabalayırdı. Aman Allah, ürəyi necə həyəcanla döyünürdü! Onu yerdən qaldıran kimi anası qanad çalib başının üstündə fır-fır fırlanır, az qalır ki, gözümü töksün. Əvvəl güman elədim ki, yerdəki quş bala olduğundan uça bilmir. Amma sonra gördüm ki, yox, şanapipik yaralıdır. Yazığın ayağı da, qanadı da əzilib sınımışdı. O, bir ayağı üstə çətinliklə irəli dartınır, qana bulanmış qanadını güclə sürüyürdü.

İrəli getdikcə ana şanapipik də başının üstündə uçaraq səs salıb ora-bura vurmuxurdu. Ovcumdakı şanapipik daha çırpınırdı, ürəyi bayaqki kimi həyəcanla döyünürdü. Elə bil, hiss eləmişdi ki, onu öldürmək fikrində deyiləm. Bir şanapipik əlimdə, biri də başının üstündə uça-uça həyətdə gərəndə oğlum Cabir, qızım Xuraman qabağıma yüyürdülər. Uşaqlar şanapipiyi əlimdən alıb oynatmaq istədilər. Onlara quşun yaralı olduğunu dedim. Bu xəbərdən uşaqların qanı qaraldı. Çardağın kölgəsində şanapipiyi yerə qoydum. Yazıq quş təkayaqlı bir az irəli dartındı, sonra qanlı qanadlarını arxasınca çəkmək istəyəndə yıxıldı, çox çabalasa da qabağa gedə bilmədi. Ana şanapipik çardağın üstünə qonub qana bulanmış balasını səsləyirdi. Balasının isə cavab verməyə heyi qalmamışdı. Gördüklərimizdən hamımızın gözü yarılmışdı.

Həyat yoldaşım Təranə soruşdu:

- Ay Murad, bu şanapipiyi neyniyəsən? Onu qapıya niyə getirdin? İndi burada başına bir iş gəlsə, qarğış yiyəsi olacığıx, axı. Qoyaydın quş öldüyü yerdə öləydi də!...

- Nə danışırısan, ay arvad, bu sözləri deməyə dilin necə gəlir? Neçə illərdir məni tanıyırsan. Bilirsən ki, indiyə qədər heç Allahın bir qarışqasını da tapdala-mamışam. O ki qalmışdı, yaralı quşu yolumun üstündə görüb onu orada köməksiz qoyam.

- Bəs onda onu neyniyəssən? Həkimə aparasan, müalicə elətdirəssən?

- Hə, müalicə etdirəcəm. Onu sınıqçı Qızbəş xalanın yanına aparacam, qoy şanapipiyin sınımış ayağını, qanadını yerinə salıb sarıyacaq.

- Ay Murad, bəyem Qızbəş quşlara da baxır?

qoydum. Quşa yazığı gələni sınıqçı tələsik işə başladı. Gəlini Simuzərə tapşırıd ki, bir ovuc una yumurta vurub qarışdırsın. Özü isə arıq və nazik barmaqlarını asta-asta şanapipiyin yaralanıb sınımış, çıxmış yerlərində gəzdirdi. Yazıq Qızbəş xala birinci dəfəydi ki, quş üzərində sınıqçılıq edirdi. Hiss olunurdu ki, çətinlik çəkir. Ağrılara dözməyən bala şanapipik səs salıb çırpınırdı. Qızbəş xala quşun ayağının və qanadının sınımış yerlərini gəlini Simuzərin hazırladığı xəmirə möhkəmcə sarıdı. Düzdür, sarğı bir az səliqəsiz alınmışdı. Amma daha neyləmək olardı, tək şanapipik tezliklə sağlansın.

Evə şad xəbərlə qayıtdım. Xuramanla Cabirə dedim ki, narahat olmasınlar, bir-iki həftəyə şanapipik sağalıb uca biləcək. Bala şanapipiyin anası həyətdə səs-küy salıb bizdən balasını istəyirdi. Uşaqlar çardağın altında quş üçün yuva düzəldilər. Yaralı bala şanapipiyə həm biz yem verirdik, həm də anası ağzında soxulcan, çayırtkə və başqa həşəratlar getirib yedizdirirdi. Xuramanla Cabir axşama qədər onunla oynayıb əylənirdilər. Onlar şanapipiklərə, şanapipiklər də onlara öyrəşmişdi. Təranənin də ürəyi yumşaldığından daha deyini b.

On gündən sonra şanapipiyi yenə Qızbəş xalanın yanına apardım. Arvad sarğısını açıb baxanda sevinə-sevinə dedi ki, Murad gözün aydın, quşun vəziyyəti yaxşılaşıb, sümükləri bitişir, bir həftəyə tamam sağalacaq. Qızbəş xala sarğını dəyişdi. Həftənin tamamında artıq şanapipik bir az uça bildi. Hər də vaxtım olanda yaralı quşu çiyin bərabəri qaldırıb buraxırdım. O da rahatca uçub yerə qonurdu. Deyəsən, daha sınımış ayağı, qanadı əvvəlki kimi ağrıyırdı. Şanapipiyin anası da evdəkilərə öyrəşmişdi. Bizdən qorxub çəkinmədən uçub balasının yanına gəlir, düzəltməyi yuva-da yatırıd. Bir ailənin üzvləri kimi baş-başa verib yaşayırdı.

Kənddə vəziyyət getdikcə pisləşirdi. Bir gün düşmənlər ölümdə mal-heyvan otaran çobanları öldürüb sürünü apardılar. Bundan sonra vəziyyət lap qarışdı. Hər gün bir neçə kənd sakini düşmənlər gülləsinə tuş gəlirdi. Camaat yavaş-yavaş evlərini tərk edirdi. Günlərin birində işğalçılar qəflətən kəndə soxulub bir neçə sakini öldürdülər, üç nəfəri girov apardılar, evlərə, ot tayalarına od vurub yandırdılar. Bundan sonra kənddə yaşamaq lap təhlükəli oldu. Heç yerdən köməyimiz yox idi. Gərginliyə dözməyib günlərin birində evimizin ən qiymətli əşyalarını götürüb, göz yaşları içində doğma ocaqlarımızı tərk etdik. Dedə-baba yurdumuz, bərkətlili torpaqlarımız düşmənlərə qaldı.

Yollarda çox əziyyət çəkədik, yük məşinlərində gecələdik. Uşaqlar soyuqdan xəstələndilər. Dörd gündən sonra Bakıya çatdıq. Məskunlaşmağa yer axtara-axtara böyük çətinliklə tələbə şəhərciyinə gəlib çıxdıq.

Xuramanla Cabir şəhər mühitinə, belə ağır həyata heç cür uyğunlaşa bilmirdilər. Həm yaraşıqlı evimizin, geniş həyatımızın, meyvə ağaclarımızın, doğmalarımızın məzarlarının, həm də şanapipiklərin xiffətini çəkirdik. Hər də Cabir "Ay ata, görəsən, şanapipiklər necə oldu? Yəqin düşmənlər kəndimizi alandan sonra onları da öldürüblər" - deyər soruşurdu. Oğlumun başını siğallayıb deyirdim ki, narahat olmasın, yəqin şanapipiklər sağ-salamatdır.

İntizar, həsrət bizi üzürdü. Doğma ocaqlarımıza qayıdacağımız günü gözəyirdik. Amma illər keçsə də, yaxşılığa doğru heç nə dəyişmədi. Ateşkəs elan olunandan sonra silahlar susmuş, müharibə dayanmışdı.

Yataqxanada özümü narahat hiss edirdim. Havam çatmırdı, nəfəs ala bilmirdim. Çalışırıd ki, bir az münasib, sakit yer tapıb dərəcəliqədən genişliyə çıxırdım. Ən çox fikrimdən torpaq alıb ev